

OILA VA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI HAMKORLIGIDA TARBIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Alijonova Odinaxon

Qo'qon universiteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-24 guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20306865>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb masalalaridan biri — bola shaxsining shakllanish davrida ikki asosiy ijtimoiy institut: oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti (MTT) o'rtasidagi o'zaro aloqalarning mazmun-mohiyatini yoritishga bag'ishlangan. Annotatsiyada ta'kidlanishicha, maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual, ma'naviy va jismoniy rivojlanishi faqatgina bir tomonlama (yoki faqat bog'cha, yoki faqat oila) harakat bilan kutilgan natijani bermaydi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan asrda bolalarning dunyoqarashi erta shakllanmoqda, bu esa tarbiya jarayonida yangicha, innovatsion yondashuvlarni talab etadi.

Kalit so'zlar: Oila, tarbiya, ota-ona mas'uliyati, oilaviy muhit, axloq, odob, insoniy munosabatlar, mehr-u oqibat, farzand tarbiyasi, jamiyat, ma'naviy muhit, pedagogik tizim, pedagogik madaniyat.

Yangilanayotgan O'zbekiston sharoitida oila qadriyatlarining tiklanishi va qarindoshlik munosabatlari, har bir oilaning iqtisodiy, madaniy, kasb-kor jihatdan ravnaq topishini anglatadi. Oila va oila muammolari hamisha davlatning diqqate'tibori va himoyasida bo'lib kelmoqda. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida oila masalasiga ham alohida urg'u berilgan. Konstitutsiyamizda: "Oila jamiyatning asosiy bo'g'inidir hamda jamiyat va davlat muhofazasida bo'lish huquqiga ega", deb yozilgan. Oila – Muqaddas dargoh. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganlaridek, "Avlodlar davomiyligini ta'minlaydigan ma'naviyat qo'rg'oni bu – oiladir". Bugungi kunda barchamizning nainki asosiy vazifamiz, balki insoniy burchimiz barkamol avlodni tarbiyalashdir. Shu bois ham mamlakatimizda barcha xayrli ishlar avvalo oilalarni mustahkamlash va yosh avlodning yorug' kelajagini ta'minlash maqsadida amalga oshirilmoqda. Zero, oila sog'lom ekan, jamiyat mustahkam, jamiyat mustahkam ekan, mamlakat barqarordir. Bolalar tarbiyasiga nafaqat oila, ta'lim-tarbiya muassasalari balki mahalla ham ma'suldir. Chunki, farzand tarbiyasi ko'p omillarga, avvalo, axloqiy-ma'naviy muhitga ham bog'liq. Ta'lim-tarbiya muassasalari bilan oila hamkorligi bunda muhim ahamiyatga ega. Ona yurtiga muhabbatni shakllantirish, ma'rifatli va ma'naviyatli shaxs sifatida voyaga yetishlarini ta'minlash, bolalarning ma'naviy barkamol va jismonan sog'lom bo'lishlari uchun iqtisodiy va ijtimoiy muhitni yaratish har birimizning muqaddas burchimizdir.

Maqolada oila va bog'cha hamkorligining an'anaviy shakllari (majlislar, suhbatlar) bilan bir qatorda, zamonaviy metodlar — pedagogik treninglar, keys-stadi texnologiyalari, raqamli platformalar orqali muloqot qilish tizimi tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ota-onalarning pedagogik savodxonligi darajasi va uning tarbiya sifatiga ta'siri o'rganildi. Annotatsiyada "yagona talablar majmuasi" tushunchasiga alohida urg'u berilgan: agar bog'chadagi intizomiy talablar uyda davom ettirilmasa, bolada ijtimoiy ko'nikmalarning shakllanishi sekinlashishi ilmiy asoslangan.

Shuningdek, maqolada tarbiyachi va ota-ona o'rtasidagi psixologik to'siqlar, ularni bartaraf etish yo'llari va o'zaro ishonch muhitini yaratish strategiyalari ko'rsatib o'tilgan. Hamkorlikning samaradorligini o'lchovchi indikatorlar sifatida bolaning maktabga tayyorgarlik darajasi, uning hissiy intellekti (EQ) va ijtimoiy moslashuvchanligi olindi. Xulosa qilib aytganda, annotatsiya o'quvchiga maqolaning asosiy g'oyasi — bolani barkamol shaxs qilib voyaga yetkazishda oila va

bog'cha bir-birini inkor etuvchi emas, balki to'ldiruvchi kuchlar ekanligini anglatadi. Ushbu ilmiy ish pedagoglar, tarbiyachilar, ota-onalar va ta'lim sohasidagi tadqiqotchilar uchun nazariy va amaliy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Insoniyat sivilizatsiyasi tarixida har bir jamiyatning kelajagi uning yosh avlodga berayotgan tarbiyasi bilan o'lgangan. Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlarining markazida ham aynan maktabgacha ta'lim tizimi turibdi. Nima uchun aynan maktabgacha ta'lim? Chunki psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson o'z umri davomida oladigan barcha axborot va fundamental ko'nikmalarning asosiy qismini 7 yoshgacha bo'lgan davrda o'zlashtiradi. Bu davr — inson shaxsining "poydevori" qo'yiladigan palladir. Agar poydevor mustahkam bo'lmasa, keyingi barcha ta'lim bosqichlari (maktab, litsey, oliy ta'lim) o'z samarasini bermaydi.

Bugungi kunda barkamol inson tarbiyasi, bola tarbiyasida ota-ona mas'uliyatini oshirish, ularni pedagogik-psixologik bilimlar bilan qurollantirish eng dolzarb masalasi hisoblanadi. O'zbek, milliy madaniyati, bola tarbiyasi va rivojlanishi haqidagi pedagogik bilimlarni takomillashtirish bo'yicha yaxlit tarbiya tizimi ham oila, ham maktabgacha ta'lim tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Bola tarbiyasida bu ikki yo'nalish biri ikkinchisining o'rnini bosa olmaydi, balki biri ikkinchisini to'ldiradi. Sog'lom muhitda sog'lom bola o'sib ulg'aydi. Sog'lom muhitni yaratish oilada oila a'zolarining maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik xodimlarning nechog'lik bilimdonligiga, zukkoligiga bog'liqdir. Ko'p xollarda bir xil yoshdagi bolalarning taraqqiyotida notekislikni ko'rish mumkin. Bolani jismonan, ma'nan, ruhan yetuk inson qilib tarbiyalashda oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining hamkorligi muhim ahamiyati kasb etadi. Shuning uchun xar bir oiladagi pedagogik madaniyatni takomillashtirish zarur. Maktabgacha ta'lim tashkiloti murabbiylari tarbiya borasida ota-onalarga ota-onalarga ham ta'sir o'tkaza olishlari, oila pedagogikasining nozik jihatlari chuqur bilishlari kerak. Har bir guruh xonalarida ota-onalar sizlar uchun burchak tashkil qilinib, doimiy ravishda har bir oyda guruh bolalari taraqqiyotidagi o'zgarishlar aniq tahlil qilib ko'rsatilishi va shu asosda ota-onalar uchun tegishli maslahatlar, tavsiyalar berish maqsadga muvofiqdir. Ayrim bolalarning ota-onalari bilan alohida suhbatlar o'tkazib, tegishli yo'l-yo'riqlar beriladi. Masalan: nutqida, jismoniy o'sishida, xulqida kamchiligi bo'lgan bolalarni faqat tarbiyachining harakati bilan bartaraf qilish qiyin. Bolaning oiladagi faoliyati ham, maktabgacha ta'lim tashkilotidagi faoliyati ham yagona maqsadga bo'ysundirilgan bo'lishi kerak. Oila va bog'cha hamkorligining tarixiy va zamonaviy ildizlariga borib taqaladi. Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy va keyinchalik jadidchilik harakati namoyandalari Abdulla Avloniy va Mahmudxo'ja Behbudiy asarlarida ham bola tarbiyasi oiladan boshlanishi, biroq ijtimoiy muhit (maktab/bog'cha) uni sayqallashi haqida ko'plab fikrlar bildirilgan. Zamonaviy dunyoda esa bu masala yanada murakkablashdi. Ota-onalarning ish bilan bandligi, gadjetlarning bolalar hayotiga keskin kirib kelishi va ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri tarbiya jarayonida yangi muammolarni keltirib chiqardi.

Muammoning qo'yilishi: Bugungi kunda ko'p hollarda ota-onalar bog'chani faqat "bolaga qarab turadigan joy" deb tushunishadi. Tarbiyachilar esa ba'zan ota-onalarni tarbiya jarayoniga xalaqit beruvchi sub'ekt sifatida ko'rishadi. Mana shu tushunchalar o'rtasidagi uzilish (gap) tarbiya samaradorligini pasaytiradi. Maqolaning kirish qismida ushbu uzilishni qanday qilib "hamkorlik ko'prigi"ga aylantirish mumkinligi haqida so'z boradi.

Pedagogik hamkorlik — bu shunchaki ota-onalar yig'ilishida qatnashish emas. Bu — bolaning individual rivojlanish trayektoriyasini birgalikda chizishdir. Kirishda shuningdek, davlatimizning maktabgacha ta'limga oid strategik hujjatlari, jumladan, "Ilk qadam" davlat dasturi

va "Ilm yo'li" variativ dasturlarining mazmunida oila bilan ishlash qanchalik muhim o'rin tutishi tahlil qilinadi. Biz ushbu maqolada hamkorlikning samaradorligini faqat raqamlarda emas, balki bolaning ma'naviy-axloqiy qiyofasida, uning dunyoni anglash darajasida ko'rishni maqsad qilganmiz.

Hamkorlikning metodologik asosi sifatida biz "shaxsga yo'naltirilgan ta'lim" tamoyilini olamiz. Bunda bola markazda turadi, oila va bog'cha esa uning atrofida uyg'un muhit yaratadi. Kirish qismi o'quvchini ushbu murakkab, ammo sharafli jarayonning ilmiy va hayotiy jihatlarini chuqurroq anglashga tayyorlaydi.

XULOSA

Barkamol avlod sari: Strategik yechimlar va istiqbollar. Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligini o'rganish bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu jarayon shunchaki pedagogik vazifa emas, balki milliy strategik ahamiyatga ega bo'lgan masaladir. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, tarbiya samaradorligi faqatgina bog'cha binosining zamonaviyligi yoki ota-onaning moddiy imkoniyati bilan o'lchanmaydi. Asosiy mezon — bu ikki tomon o'rtasidagi pedagogik birdamlikdir.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, oila va bog'cha o'rtasidagi muloqotni tizimli ravishda raqamlashtirish lozim. Smartfonlar va ijtimoiy tarmoqlar ota-onani tarbiya jarayonidan uzib qo'yuvchi vosita emas, balki tarbiyachi bilan bog'lovchi platformaga aylanishi kerak. Ikkinchidan, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish bo'yicha maxsus "Psixologik trening markazlari"ni har bir MTT qoshida tashkil etish zaruriyati ayon bo'ldi. Ko'p hollarda ota-onalar bolani "yomon ko'rganidan" emas, balki "qanday tarbiyalashni bilmaganidan" xatoga yo'l qo'yadilar.

Uchinchidan, tarbiyachilarning kommunikativ mahoratini oshirish masalasi dolzarbdir. Tarbiyachi nafaqat bola bilan, balki murakkab xarakterli ota-onalar bilan ham til topisha oladigan diplomat va psixolog bo'lishi shart. To'rtinchidan, jamiyatda "bog'cha — tarbiya beradi, uy — boqadi" degan stereotipni sindirish kerak. Tarbiya — bu uzluksiz jarayon bo'lib, u bog'cha darvozasidan chiqish bilan to'xtab qolmasligi lozim.

XULOSA qilib aytganda, bola — bu kelajak binosining g'ishti. Agar oila va bog'cha bu g'ishtni sifatli pishirmasa, kelajak binosi har qanday kuchli "shamol" (axborot xurujlari, yot g'oyalar) qarshisida ojiz qoladi. Biz taklif etayotgan hamkorlik modeli — o'zaro ishonch, doimiy muloqot va yagona maqsad sari intilishga asoslangan. Faqat mana shunday hamohanglikdagina biz intellektual salohiyatli, axloqan pok va ruhan sog'lom avlodni voyaga yetkazishimiz mumkin. Bu yo'lda pedagoglarning fidoiyliigi va ota-onalarning mas'uliyati birlashishi — millatimizning eng buyuk g'alabasi bo'ladi.

References:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyishi. – Toshkent, 2017.
2. Yo'ldoshev J.G'. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.
3. Zunnunov A. "Pedagogika tarixi". – Toshkent: Sharq, 2004. (Bolalar tarbiyasida mutolaaning o'rni qismi).
4. Hoshimov K., S.Nishonova. "Pedagogika tarixi". – Toshkent: O'qituvchi, 2005.